

Bókay Antal

Egy folyóirat fejlődésfokai: történet a *Thalassától* az *Imágóig*

A *Thalassa*, majd az *Imágo Budapest* világába irodalmár egyetemi oktatóként kerültem be. Erre vezető történetem még a hetvenes évek végén kezdődött, amikor Jádi Ferencsel és Stark Andrással József Attila költészete, sorsa, öngyilkossága kapcsán írtunk tanulmányokat, könyveket, és egy ifjú generáció lelkes szereplőiként komoly vitákban keveredtünk. Így találkoztam Erős Ferencsel (aki akkoriban jelentette meg könyvét a freudomarxizmusról). Intenzív együttműködésünk, barátságunk háttérével aztán egyre többet tudtam meg a pszichoanalízisről, elvarázsolt engem ez a fantasztikus életgyakorlat. A nyolcvanas évek elején az alakuló pécsi egyetemi program egyik vezetőjeként hívtam meg Ferit tanítani Pécsre, furesamód előbb az Irodalomtudományi és Művészettudományi Tanszékre, később lett aztán tagja az egyetemi Pszichológiai Intézetnek. Még az irodalmon belül (Bécsy Tamás támogatásával) kezdtük el egyetemi szinten oktatni a pszichoanalízis gondolkodásmódját, kultúrához, társadalomhoz kapcsolódó arcát, rendeztünk nemzetközi konferenciákat. Emlékszem, milyen jelentős volt 1983-ban és 1986-ban is a *Psychological Study of Arts* két nemzetközi konferenciája, a kapcsolat az amerikai és nyugat-európai pszichoanalízissel. A *PsyArt* Pécsen indult, ma is évente megrendezésre kerül, velük való kapcsolatunk fontos eleme volt a *Thalassa* indulásának. Egy másik szakmai-szellemi szál a liberalizálódó magyar szocializmusban az volt, hogy Erős Ferivel megkerestük és szövetkeztünk a magyar pszichológia talán legfantasztikusabb személyével, Mérei Ferencsel, akinek vezetésével rövidesen sikerült is egy MTA Irodalompszichológiai Bizottságot megalakítani (titkára Erdélyi Ildikó volt). Ez a bizottság kisebb műhelykonferenciákat, szakmai vitákat szervezett, emlékszem Hidas György, Nemes Livia, Paneth Gábor előadásaira. Ennek az MTA bizottságnak nagy jelentősége volt abban, hogy behozta, és az akkori kontextusban legalizálta is a pszichoanalízis Magyarországon még egyénileg működő, de szellemileg igen jelentős, terápiás munkát is végző generációjának a jelenlétét.

A *Thalassa* és az *Imágo Budapest* felé vezető szellemi és szervezeti háttér formálódásának következő jelentős lépése volt a Ferenczi Sándor Egyesület megalakulása 1988 szeptemberében. Elnöke Hidas György volt, titkára Mészáros Judit, választmányi tagjai Dobossy Mariann, Erős Ferenc, Harmatta János, Székács Judit és Bókay Antal. A Ferenczi Sándor Egyesület lett végül az a fórum, háttér, amely szervezetével, tagjai szellemével intézményesítette a korábbi, némiképp szétszórót

kezdeményezéseket. Az Egyesület vállaltan a rendszerváltás kontextusában alakult meg, egyszerre látta magát a két háború közötti magyar és nemzetközi pszichoanalitikus hagyomány és a korszerű, kortárs, pszichoanalitikusan orientált humán kutatás folytatójának. A Ferenczi Egyesület munkájában kezdettől fogva együtt voltak gyakorló pszichoanalitikusok és a humán- és társadalomtudomány képviselői.

A rendszerváltás környékének szellemi eufóriájában egy ilyen szervezeti keret megformálódása törvényszerűen járt együtt publikációs fórum kialakításával, így született meg a *Thalassa* folyóirat. A lap főszerkesztője, abszolút természetes módon, Erős Ferenc lett, ő volt az, aki akkor és az elkövetkező harminc évben hozta, adta azt a szellemi energiát, szervezési képességet, ami megteremtette a gondolkodás e jelentős terepét. A szerkesztőség tagjai az indulás pillanatában Ambrus János, Bókay Antal és Hidas György voltak, a következő évtől csatlakozott Mészáros Judit és Vajda Júlia. 1993 és 1998 között Göncz Kinga is a szerkesztők között volt. 1998-ban lett a szerkesztőség tagja Hárs György Péter és Bakó Tihamér, 1999-ben Robert Kramer, 2002-ben Borgos Anna és Valachi Anna, 2003-ban Lénárd Kata, 2009-ben Bálint Katalin, Gyimesi Júlia, Kovai Melinda és Kőváry Zoltán.

Jellemző, és megadta a folyóirat egyik meghatározó irányát az első szám, amely a Ferenczi Egyesület által szervezett „Pszichoanalízis és társadalom” című konferencia anyagát közölte, és Ferenczi közösséget, társadalmat a pszichoanalízisbe kapcsoló időszakának eszméit jelezte. Hidas György előadásának első mondata összefoglalja ezt az irányt: „A pszichoanalízis elmélete és eszmerendszere nem szorítkozik a dívány és a mögötte álló karosszék által jelzett diádikus kapcsolatra, hanem a lélektani történéseket annak a szocializációs folyamatnak mentén kezeli, amelyben a mindenkori társadalom determinánsai tetten érhetők.” Másfelől: „Szociális problémák csak az emberek valós lélektanának felderítésével együtt válnak megoldhatóvá; spekulációk a gazdasági feltételekről egyedül nem vezetnek célhoz.”¹ Az első szám többi írásából is egy olyan társadalomtudományi kapcsolatos és társadalom-alakító szerepű pszichoanalízis elgondolása hallatszik, amely egyszerre szól a századelő, Freud és Ferenczi ideje és a kortárs környezet, a rendszerváltás kérdéseiről.

A *Thalassa* második, 1991/1-es számát teljes egészében Ferenczi életművének szentelte. Újra Hidas György bevezetőjét idézem:

„A *Thalassa* e számát Ferenczi Sándornak, a pszichoanalízis magyarországi megalapítójának, Freud »osztályos társának« és barátjának szenteljük. Századunk első harmadában Freud mellett Ferenczi hozzájárulása a legjelentősebb a pszichoanalízis építményéhez. A pszichoanalízisből eredő szempontokat és belátásokat már munkássága korai szakaszában alkalmazta a pedagógiára, a társadalomtudományokra, majd később legmerészebben magára a szerves életre is. Igazi képviselője volt az interdiszciplináris gondolkodásnak. Így például fantasztikusnak tűnő ötlete – a nemi működés fejlődésének katasztrófáiról szóló hipotézise – a modern matematikai katasztrófaelmélettel analóg gondolkodási módra utal.”²

¹ Hidas György: Ferenczi Sándor – pszichoanalízis – társadalom. *Thalassa*, 1990, 1(1): 5, 7.

² Hidas György: Bevezető. *Thalassa*, 1991, 2(1): 3.

A tanulmányok azonban már nyitnak Ferenczi pszichoanalitikus pozíciójának értelmezései felé. Székács István a kor pszichoanalitikus metapszichológiájának kontextusában értelmezi Ferenczit, André Haynal a Freud–Ferenczi viszonyról ír, én pedig azt a kulcsjelentőségű vitát értelmezem, amely Otto Rank, Ferenczi és a „Titkos Bizottság” többi tagja között zajlott 1924-ben. Lehetetlen persze összefoglalni a korai *Thalassa* minden irányát, mert az 1991/2-es szám³ már egy átfogóbb filozófiai témával, pszichoanalízis és hermeneutika kapcsolatával foglalkozik, és magyar analitikus és nem-analitikus szerzők mellett a nemzetközi kutatás csúcs-írásait is közli.

A *Thalassa* első évtizedében jelenik meg különszám Lacanról, a feminizmus és a pszichoanalízis kapcsolatáról, a holokausztról, Szondi Lipótról, Róheim Gézáról, a traumáról, és több, nem tematikus számban sokféle pszichoanalitikus, olykor filozófiai, társadalomelméleti kérdéstről. Az 1999/2-3. szám pedig a tízéves *Thalassát* ünnepli.⁴ Az évfordulós szám bevezetőjét a folyóirat szellemi-szervezési atyja, Erős Ferenc írta, s jelezte az első számtól meglévő folytonosságot, a résztvevők, szerzők óriási számát, a folyóirat gyakorlati oldalát, a „*Thalassa*-szellemet”:

„A *Thalassa* az egyetlen magyar pszichoanalitikus folyóirat. Ezért mindig is arra törekedtünk, hogy hírt adjunk a szakma történelmi múltjáról és jelen állapotáról, a pszichoanalízis hazai és külföldi tendenciáiról. Mint interdiszciplináris folyóirat szerkesztői, akik magunk is különféle szakterületeket képviselünk, egyszersmind arra vállalkoztunk, hogy a pszichoanalízis és a humán-, illetve társadalomtudományok kapcsolódási pontjait is bemutassuk.”

A huszadik évfordulóra, a *Thalassa* 2009/4. számában jelentős átalakulás történt, amely már korábban elkezdődött, és meghatározó lett a lap további sorsában. A korábbi „Szerkesztőbizottság” mellett az impresszumban megjelenik egy újabb névsor, „Szerkesztik” címszó alatt egy fiatal csapat. Mindegyikük jellemzője, hogy a Pécsi Tudományegyetem Elméleti Pszichoanalízis Doktori Programjában végeztek. Már a 2007/2-3. szám impresszuma jelzi, hogy „A *Thalassa* a Pécsi Tudományegyetem Pszichológiai Doktori Iskolája Elméleti Pszichoanalízis Programjának és az MTA Pszichológiai Kutatóintézetének közreműködésével készült”.

Az Elméleti Pszichoanalízis Doktori Program 1997-ben indult a Pécsi Tudományegyetemen Erős Ferenc és Bókay Antal vezetésével. Az „elméleti” szó persze csak azért szerepelt a nevünkben, hogy világos legyen, nem pszichoanalitikusokat képzünk, hanem a pszichoanalízis humán-tudományi természetét, történetét kutatjuk. A doktori program kitűnő hallgatókat vonzott, és néhány év alatt kiemelkedő szellemi teljesítményre képes, elsősorban pszichológiai háttérű fiatal generációt nevelt ki. A pécsi doktori program 2009-re, tizenkét éves működése nyomán lett olyan hatású, hogy lényegében átvette, alapvetően megújította a *Thalassa* szakmai bázisát. Ezt jelezte az előbb idézett felirat az impresszumban, és a *Thalassa* szerkesztésének átalakulása. A millenniumi „születésű” új csapat folytatta és egyben megújította az előző időszak munkáját. Ebben az igen színvonalas alakulásban egyetlen negatív esemény volt: egyre nehezebbé vált az együttműködés a Ferenczi

³ Pszichoanalízis és hermeneutika. *Thalassa*, 1991, 2(2).

⁴ Tízéves a *Thalassa*. *Thalassa*, 1999, 10(2-3). [http://thalassa.mtapi.hu/a_folyoirat/e_szovegek/\(10\)1999_2-3.html#199923](http://thalassa.mtapi.hu/a_folyoirat/e_szovegek/(10)1999_2-3.html#199923)

Sándor Egyesülettel; egyszerűen nem tudtunk megegyezni abban, hogy a folyóirat formálisan is máshová, egyfajta önálló Thalassa Alapítványba tartozzon. Az új szerkesztőcsapat egyénileg továbbra is kapcsolódott a Ferenczi Egyesülethez, de mint szerkesztők a lappal együtt leváltak arról. Mivel a Ferenczi Sándor Egyesület vezetése (1990 óta a lap és a név formális tulajdonosa) nem értett egyet az önállósulással, a *Thalassa* identitásának megőrzéséhez és folytatásához új nevet kellett választani.

Ez lett az *Imágó Budapest*. A név beszédes: egyrészt jelzi a pszichoanalízis budapesti iskolájának, elsősorban Ferenczi Sándornak a hagyományát, másrészt a szellemi kapcsolódást a legjelentősebb pszichoanalitikus-kulturális folyóirathoz az *American Imago*-hoz. Az *American Imago* elődje, Freud *Imago*-ja 1912-ben indult, Freud mellett Otto Rank és Hans Sachs szerkesztésében. A *Thalassa / Imágó Budapest* előképének alcíme pontosan azt az irányt jelezte, amit mi is követtünk: *Zeitschrift für Anwendung der Psychoanalyse auf die Geisteswissenschaften* (a pszichoanalízis humántudományi alkalmazásának folyóirata). Az *American Imago*-t a Berlinből Bostonba emigrált osztrák analitikus, Hans Sachs alapította 1939-ben. Amerikai szellemi példaképünk hosszú élete során mindig a kortárs humán és társadalomtudományok kontextusában beszélt a pszichoanalízisről. Az *American Imago* két utolsó főszerkesztője, Peter Rudnytsky és a jelenlegi főszerkesztő, Murray Schwartz a mi lapjaink szerzője, konferenciáink előadója is volt. Tovább szőtte a névbe rejtett viszonyainkat a londoni Székács Judit vezette Imago East West egyesülettel megformálódott testvér-kapcsolat. A régi-új lap 2011-ben *Imágó Budapest (ex-Thalassa)* címmel jelent meg, Erős Ferenc főszerkesztésében, kibővült szerkesztőbizottsággal. Feri élete utolsó pillanatáig jelen maradt, sőt központi, meghatározó személye volt a folyóiratnak, a főszerkesztést azonban 2013-ban Kövály Zoltán, majd 2016-ban Borgos Anna vette át. Mindketten a pécsi doktoriskola növendékei voltak, ahogy korábbi doktoranduszaink alkotják a szerkesztőség nagy részét is.

Az *Imágó Budapest* valóban a magyar *Imago* lett. Amellett, hogy folyamatosan jelentet meg tanulmányokat a magyar pszichoanalízis történetéről, Ferenczi Sándorról, Bálint Mihályról, Szondi Lipótról vagy Nicolas Abrahamról, a nemzetközi pszichoanalitikus kutatás kulcskérdéseiről is közöl tematikus számokat. Ilyen, kifejezetten a jelenkorhoz köthető téma volt az utóbbi néhány évben a migráció és idegenség kérdése, fenomenológia és pszichoanalízis kapcsolata, a pszichobiográfia, a kriminalitás vagy az ökológia.

Hogy eltelt harminc év, az személyesen inkább riasztó, hisz az elmúlás a lezáródó idő jele, sokat jelentő munkatársaink, barátaink, támogatóink közül többen már nincsenek velünk: Hidas György, Lust Iván, Erős Ferenc, George Weisz szerepe feledhetetlen. De van egy új generáció, és megtörtént az a csoda, a rendszerváltás folyóiratainál oly ritka teljesítmény, hogy a *Thalassa/Imágó* harminc éve működik. És ahogy 1990-ben az akkori szellemi háttérrel, úgy 2020-ban a most legfontosabb, pszichoanalízishez kapcsolódó humán eszméket és társadalomtudományi felismeréseket közvetíti. Remélem, teszi ezt még sokáig.